

Repertoire

Composities laten schrijven – waarom zou je?

In de wereld van de blaasorkesten worden vaak compositieopdrachten uitgeschreven. Veel vaker dan in andere delen van de muzieksector. De redactie zoekt uit hoe dat zit.

Door Hieke van Hoogdalem

‘Voor fanfareorkesten is niet veel geschikte muziek beschikbaar, al helemaal niet in de hoogste klassen. Daarom laten we graag stukken arrangeren of nieuwe muziek componeren.’ Aldus Arie Stolk, dirigent van De Hoop Stellendam, en Erik van de Kolk, dirigent van het Gelders Fanfare Orkest (GFO). Er is natuurlijk superveel muziek beschikbaar op deze planeet, van klassiek tot jazz en musical, die je in één leven nooit allemaal kan spelen. Maar die is nu eenmaal meestal niet geschreven voor de bezetting van harmonie- en fanfareorkesten. Dus wil je als ambitieus blaasorkest een nieuwe uitdaging aangaan, dan kom je al gauw in de hoek van de compositieopdrachten terecht. Stolk: ‘Zo’n opdracht verstrekken is natuurlijk leuk voor onszelf, maar we helpen zo ook andere orkesten aan repertoire.’ Van de Kolk vult aan: ‘Het GFO heeft als doelstelling fanfremuziek te promoten. We proberen zo nu en dan nieuwe literatuur op de markt te brengen van allerlei componisten en voor uiteenlopende divisies. Waar we kunnen, bieden we componisten een podium.’

Omdat nieuwe muziek laten maken nogal wat voeten in de aarde heeft qua tijd en geld, is dat niet iets wat je regelmatig doet. Voordat je weet wat het doel van het stuk is, hoe lang het moet duren, wanneer het af moet zijn, er geld bijeengeschraapt is en voordat het geschreven is, ben je al gauw een jaar verder. Als het niet meer is. En dan moet je het nog instuderen en kan het zijn dat de componist nog dingen wil of moet veranderen.

Concrete aanleiding

Vaak is er een concrete aanleiding voor een compositieopdracht. Van de Kolk: ‘Het WMC is wel hét podium om nieuwe muziek op de markt te brengen.’ Hij en ‘zijn’ GFO hebben de jonge Vlaming Stan Nieuwenhuis verzocht om openingswerk van hun WMC-programma in 2017. Van de Kolk: ‘Het stuk duurt 10 minuten een heet False front. Het is modernistisch en avant-gardistisch, en bevat vele technische hoogstandjes en solistische trekjes. Het slagwerk is bepalend. Het is nog knap lastig om alles strak onder elkaar te krijgen, zelfs met een orkest als het GFO dat veel ervaring heeft met niet-standaardmuziek.’ De compositie is net klaar en wordt nu ingestudeerd. Nieuwenhuis himself schetst een beeld van zijn werk. ‘Het gaat over dualiteit: twee zijdes van dezelfde medaille. Het werk is ook in twee delen opgezet. Het eerste gaat over de façade van de westerse wereld van welvaart; van de snelle en flitsende maatschappij. Over de extreme versnelling waarin we leven. Het tweede gaat over reflectie; over de mensen op wie die maatschappij draait en wie de rekening betaalt. Het gaat over

www.geldersfanfareorkest.nl

othering: andere groepen mensen minachten en de kop in het zand steken. Een voorbeeld: de overheid stuurt Groningers die lijden onder de gasboringen met een kluitje het riet in, ze moeten zichzelf maar redden.

De muziek laat dit duidelijk horen. In het eerste deel flitsen zes verschillende thema's voorbij; ze wisselen elkaar constant af. Zo ontstaat een soort zap-effect, wat de snelheid van ons leven hier verklankt. En het creëert onrust bij de luisteraar, doordat de melodie wordt onderbroken of begint op een rare plek. In het tweede deel – dat van de reflectie – klinkt de muziek neerslachtig, melancholisch en traag. Een olieachtige, dikke, vette textuur breekt daar regelmatig doorheen. Steeds vaker, totdat het hele orkest die textuur overneemt, behalve het slagwerk.'

Een andere concrete aanleiding om een stuk te laten schrijven, zien we bij De Hoop Stellendam. Arie Stolk: 'In november spelen we het stuk Goeree-Overflakkee, Land van Wind en Water van Harrie Janssen ter ere van ons 120-jarige bestaan. Dat is geen officieel jubileum, maar op deze leeftijd tellen alle jaren. Het duurt 45 minuten.' Niet alleen de compositie is lang, ook de voorbereiding. Maar liefst twee jaar waren ervoor nodig, maar het is dan ook een ambitieus project. 'Nu subsidies al een tijdje minder zijn of helemaal zijn weggefallen, kun je maar beter zo veel mogelijk kansen creëren om pr te doen. Daar hoort anders denken bij. Zo hebben wij aangehaakt bij de eilandmarketing van Goeree-Overflakkee, waar het orkest gevestigd is.' Het stuk geeft in vogelvlucht een beeld van het eiland. Elementen eruit zijn onder meer de bunkers, de vurtoren, schepen die 'op zee gebleven zijn' zoals Stolk zegt en de visafslag. Alsof dit allemaal nog

niet genoeg is, heeft De Hoop een fotograaf, een stemkunstenaar-tekstschrijver en een vrouwenkoor benaderd om mee te werken. Tijdens de muziek worden foto's geprojecteerd van wat typisch Goeree-Overflakkee is. De verteller schetst de geschiedenis van Goeree-Overflakkee en het koor zingt een soort Goerees volkslied.

Stolk schetst hoe de scène van de visafslag klinkt: 'De verteller beschrijft dat van donderdag op vrijdagnacht de activiteit begint toe te nemen. Men kijkt nieuwsgierig en vol spanning naar aankomende boten. Vroeger wist je natuurlijk niet de aankomsttijden en de hoeveelheid gevangen vis. Nu is alles bekend door communicatiemiddelen. Maar destijds was het dus spannend: personeel wacht af. Is het tij wel goed? Bij hoog water kunnen de schepen naar binnen, bij laag water niet. Bovendien zijn de mannen vijf dagen op zee geweest vanaf maan-

www.fanfaredehoop.nl

dag 00:00 uur. Ze vertrokken niet overdag vanwege de zondagsrust. Die spanning, hoop en afwachting hoor je in de muziek terug als een geheimzinnig klankveld. Dan komen de boten binnen en komt het personeel in actie. De muziek wordt drukker en dichter. Je hoort kreten als de vis onder de veilingklok staat en flarden tekst die in zo'n visafslag klinken. Je hoort de hectiek: mannen in oliepakken die vis naar binnen voeren en de spanning tijdens de veiling, waar hun salaris van afhing. Het hele stuk is overigens tonaal en ligt goed in het gehoor.'

'Je moet alles zelf uitpluizen'

Leerzaam

Vaak is leren en vooruit komen een reden om een nieuw werk te laten componeren. Maar wat leer je daar dan van? Arie Stolk: 'We putten muzikale vreugde uit het stuk. Goeree-Overflakkee is een uitdaging, een beleving. En het geeft voldoening. Bovendien is het geweldig om een stuk in te studeren met de componist samen en om het dan nog beter te krijgen. Orkest, dirigent en componist inspireren

elkaar en het is dan ook geen uitzondering dat de componist tijdens het instuderen nog aanpassingen doet.' Erik van de Kolk over False Front: 'Het orkest leert een andere klankwereld kennen. En de muzikanten leren rechtstreeks van de componist waarom hij bepaalde keuzes heeft gemaakt voor bijvoorbeeld instrumentatie. Voor mezelf is nieuwe werken spelen altijd een uitdaging. Niemand is immers je voorgegaan, je moet alles zelf uitpluizen. Stan kan druk en ingewikkeld schrijven; geen standaardlijnen, volle bezetting, extreme dynamieken. Wat wil ik daarmee? Hoe zorg ik dat details toch naar voren komen? Laat ik fortissimo bij de trompetten hetzelfde klinken als bij de bugels? In zulke stukken is het lastig om de rust te bewaren en de belangrijkste elementen naar voren te schuiven, zodat de luisteraar wél een lijn hoort en daarnaast ook details.'

